

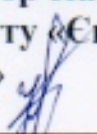
МІЖНАРОДНИЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
«ЄВРОПЕЙСЬКА МЕДИЧНА ШКОЛА»

Кафедра суспільних наук та мовної підготовки

УЗГОДЖУЮ

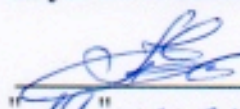
Директор Навчально-наукового
інституту «Європейська медична
школа»

Н. Ю. Литвінова
"26" *серпня* 2021 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри суспільних
наук та мовної підготовки

О. О. Покатілова
"19" *листопада* 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ, ЕТИКА, ДЕОНТОЛОГІЯ

Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський) рівень
Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я»
Спеціальність: 222 «Медицина»

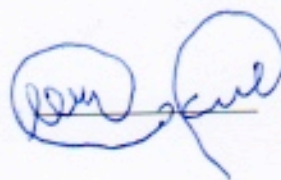
2021 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

Приватний заклад вищої освіти «Міжнародний європейський університет».

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

професор кафедри суспільних наук та
мовної підготовки, доктор філософських наук

I. П. Мозговий

Робоча програма навчальної дисципліни обговорена та схвалена на засіданні
кафедри суспільних наук та мовної підготовки,

протокол № 7 від «19» листопада 2021 р.

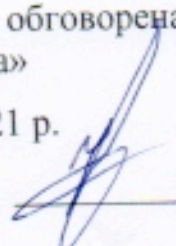
Завідувач кафедри суспільних наук та

мовної підготовки О. О. Покатілова

Робоча програма навчальної дисципліни обговорена та схвалена
директором ННІ «Європейська медична школа»

протокол № 1 від «26» серпня 2021 р.

Директор ННІ «Європейська медична школа»

Н. Ю. Літвінова

Плановий термін між ревізіями – 1 рік

Контрольний примірник

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни “Філософія, етика, деонтологія” складена відповідно до Стандарту вищої освіти України (далі – Стандарт) першого (бакалаврського) рівня галузі знань 22 “Охорона здоров’я” спеціальності 222 “Медицина”.

Опис навчальної дисципліни (анотація). Дана навчальна дисципліна є теоретичною основою сукупності знань та вмінь, що формують профіль фахівця в області медицини. Вивчення дисципліни забезпечує одержання необхідних теоретичних знань, світоглядних орієнтацій, без яких неможлива робота сучасних фахівців. Знання дисципліни надає можливість підвищити якість медицини, оскільки формує здатність до самоорганізації та вільного розвитку особистості.

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 22 “Охорона здоров’я”	Нормативна
Розділів – 2	Спеціальність: 222 “Медицина”	Рік підготовки
Змістових розділів – 3		2-й
Індивідуальне завдання: Написання есе на запропоновані теми		Семестр
		3-й
Загальна кількість годин – 90		Лекції
		16 год.
Тижневе навантаження: аудиторних – 4 самостійної роботи – 3	Освітній рівень: Перший (бакалаврський) рівень	Практичні
		32 год.
		Самостійна робота
		42 год.
		Вид контролю:
		іспит

Предметом вивчення навчальної дисципліни є вивчення докорінних проблем буття світу та людини, вирішення яких сприятиме утвердженню загальнолюдських цінностей.

Міждисциплінарні зв’язки: вивчення дисципліни пов’язане зі знаннями соціально-гуманітарних дисциплін (Українська мова за професійним спрямуванням; Соціологія; Психологія; Основи економічних теорій тощо).

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. **Метою** викладання навчальної дисципліни “Філософія, етика, деонтологія” є світоглядно-методологічна підготовка студентів-медиків, яка сприяє збереженню моральності і допомагає боротися зі стресовими чинниками в медицині в цілому.

1.2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни “Філософія, етика, деонтологія” є:

- 1) навчити студентів самостійно розмірковувати з приводу проблем людського обов'язку,
- 2) ознайомити студентів з питаннями медичної етики,
- 3) підняти питання дотримання лікарської таємниці, взаємодії лікаря з колегами і пацієнтом,
- 4) обговорити заходи відповідальності за життя і здоров'я хворих.

1.3. **Компетентності та результати навчання**, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у Стандарті).

Згідно з вимогами стандарту дисципліна забезпечує набуття студентами **компетентностей**:

Інтегральна компетентність	Здатність інтегрувати знання та розв'язувати складні спеціалізовані задачі у широких та мультидисциплінарних контекстах професійної діяльності лікаря, вирішувати практичні проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації, з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності у галузі охорони здоров'я.
Загальні компетентності	ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК 2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. ЗК 3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК 4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК 5. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації. ЗК 6. Здатність ухвалювати обґрунтовані рішення. ЗК 7. Здатність працювати в команді. ЗК 8. Навички міжособистісної взаємодії. ЗК 9. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. ЗК 11. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. ЗК 12. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків. ЗК 13. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо. ЗК 15. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна:

Програмні результати навчання	<p>ПРН 14. Визначати джерело та/або місце знаходження потрібної інформації залежно від її типу; отримувати необхідну інформацію з визначеного джерела; обробляти та проаналізувати отриману інформацію.</p> <p>ПРН 23. Усвідомлювати та керуватися у своїй діяльності громадянськими правами, свободами та обов'язками, підвищувати загальноосвітній культурний рівень.</p> <p>ПРН 24. Дотримуватися вимог етики, біоетики та деонтології у своїй фаховій діяльності.</p>
--------------------------------------	---

Результати навчання:

Після опанування дисципліни студент повинен

знати:

- зміст основних філософських, етичних категорій та деонтологічних понять, їх роль у моральному житті людини та її професійній діяльності;
- основні історичні періоди формування та розквіту філософських течій та етичних учень;
- демонструвати володіння морально-деонтологічними принципами медичного фахівця та вміння застосовувати їх в конкретних професійних ситуаціях;
- трактувати ключові питання правових та етичних аспектів медичної діяльності лікаря.

уміти:

- висловлювати свою світоглядну позицію, застосовуючи набуті знання;
- орієнтуватися у етичних вченнях, їх взаємодії та взаємовпливу на розвиток науки філософії й медицини;
- визначати завдання медичної деонтології в структурі сучасних медичних дисциплін;
- засвоїти основоположні поняття медичної деонтології;
- ілюструвати прикладами основні деонтологічні принципи діяльності сучасного лікаря.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

На вивчення навчальної дисципліни “Філософія, етика, деонтологія” відводиться **90** годин 3 кредити ЄКТС.

ЗМІСТОВИЙ РОЗДІЛ 1 ФІЛОСОФІЯ

Тема 1. Предмет філософії. Філософія і світогляд

Компонентна структура світогляду: картина світу, переконання, світоглядні почуття, цінності та ідеали, життєві принципи.

Рівнева структура світогляду: світовідчуття, світосприйняття і світорозуміння.

Історичні типи світогляду: міфологія, релігія, філософія.

Філософія в системі духовної культури. Основні функції філософії.

Людина як найвища цінність.

Тема 2. Антична філософія

Культурно-історичні передумови виникнення філософії.

Відмінності східної та західної філософії.

Основні етапи розвитку античної філософії. Філософія Стародавньої Греції і Стародавнього Риму. (Мілетська школа, сократичний період, епоха еллінізму, пізньоантична філософія).

Тема 3. Гносеологія

Сутність пізнання як специфічного відношення між людиною та світом. Пізнаваність людиною світу і самої себе. Свідомість та пізнання. Самосвідомість та рефлексія. Колективний і індивідуальний суб'єкт.

Пізнання і практика. Місце медичної науки в системі сучасних знань. Роль розуму і відчуття у пізнанні. Концепції істини. Види істини.

Діагностичний процес як специфічна форма пізнання.

ЗМІСТОВИЙ РОЗДІЛ 2 ЕТИКА

Тема 4. Етика як практична філософія

Етика як практична філософія, її предмет, міждисциплінарна специфіка, методологічні принципи та основні завдання. Етика як теорія прийняття рішень. Мораль як філософська категорія. Етика, мораль, моральність, добро, совість, гедонізм, евідемонізм, утилітаризм, еволюційна етика, ригоризм.

Тема 5. Моральний вибір і відповідальність особистості

Доброчесність, відповідальність – ключові категорії етики. Етика доброчесності та соціальної відповідальності. Моральний вибір, моральна воля, моральна необхідність, моральне зобов'язання, компроміс, моральний конфлікт, фаталізм, волюнтаризм, гамлетизм, донкіхотство, відповідальність.

Тема 6. Соціальна етика, її практичні виміри

Прикладна етика як галузь етичної практики, її передумови, актуальність, основні розділи та особливості (біоетика, екологічна етика, етика науки, економічна етика, політична етика, юридична етика, педагогічна етика, медична

релігійна етика та ін.). Моральні основи взаємодії сучасних цивілізацій. Цивілізація, здоров'я, хвороба, евтаназія, клонування, нанотехнології, ятрогенія, ейджизм, геронтологія, медичні технології.

ЗМІСТОВИЙ РОЗДІЛ 2 ДЕОНТОЛОГІЯ

Тема 7. Медична етика, деонтологія і право

Визначення медичної етики та її складової – медичної деонтології.

Етичні закони та позиції у медицині. Сутність професійної моралі лікаря у сучасному суспільстві.

Поняття про морально-етичне та правове регулювання діяльності медичних працівників. Офіційні документи, які регламентують роботу лікаря

Морально-правові аспекти проведення клінічних експериментів та досліджень.

Роль, зміст та завдання медичної деонтології на сучасному етапі розвитку суспільства.

Тема 8. Етапи становлення медичної етики в різні епохи розвитку суспільства

Покликання лікаря, його обов'язок з погляду староіндійської Книги життя (“Аюрведа”).

Етичні норми в догіппократівський період.

Поняття медичної деонтології в “Каноні лікарської науки” Авіценни.

Принципи поведінки лікаря, сформульовані Гіппократом. Історія “Клятви Гіппократа” та її подальші модифікації.

Розвиток медичної етики і деонтології на теренах держав, до складу яких входила Україна. Внесок відомих клініцистів (Г.А.Захар'їна, М.Я.Мудрова, С.П.Боткіна, Т.Г.Яновського, І.П.Павлова, М.Д.Стражеска, М.М.Петрова) у розвиток вчення про медичну деонтологію.

Тема 9. Основні моделі взаємовідносин у системі “лікар – хворий”.

Основні моделі взаємовідносин між лікарем та пацієнтом – батьківська, патерналістська, інженерна, колегіальна, контрактна та автономна, модель “послабленого патерналізму”.

Принципи побудови міжособистісних стосунків між лікарем та хворим. Проблема “дистанціювання” та субординація лікаря і пацієнта у медичній практиці. Поняття про ятрогенії, основні причини та наслідки.

Проблема проведення “сліпих” клінічних досліджень у сучасній медицині. Лісабонська та Гельсінська Декларації прав пацієнта.

Моральні дії лікаря в умовах залежності від нього життя та здоров'я пацієнта.

Принцип “інформованої згоди” і “співробітництва” лікаря та хворого. Моральні дії лікаря в умовах залежності від нього життя та здоров'я пацієнта. Лісабонська Декларація прав пацієнта.

Тема 10. Моральні та правові аспекти лікарської таємниці

Визначення та сутність лікарської таємниці, історія її становлення – від Древньої Індії до сучасної України. Право пацієнта на конфіденційність інформації про стан його здоров'я та можливі обмеження цього права.

Гарантії дотримання лікарської таємниці у Міжнародному Кодексі медичної етики, Етичному Кодексі лікаря України.

Правові документи, що регламентують дотримання лікарської таємниці в Україні (ст. 132, 145, 387 Карного Кодексу України). Правомірність розголошення лікарської таємниці.

Лісабонська декларація про права пацієнта.

Етичний кодекс медичної сестри України.

Тема 11. Проблема ятрогеній у сучасній медицині та деонтології

Поняття про ятрогенії, ятрогенні захворювання. Основні причини виникнення ятрогеній, та їх наслідки. Види ятрогеній (медикаментозна, маніпуляційна, після реанімаційна, хірургічна, аліментарна, променева, ятрогенія бездіяльності). Основні шляхи уникнення ятрогенних захворювань. Проблема взаємин “лікар–хворий” як одна з причин ятрогеній. Проблема проведення “сліпих” клінічних досліджень в сучасній медицині.

Тема 12. Лікарські помилки та правова відповідальність лікаря

Сутність поняття “лікарська помилка”, різновиди та основні причини лікарських помилок. Свобода та відповідальність у професійній діяльності лікаря.

Професійна незалежність лікаря (З Етичного Кодексу лікаря України).

Моральна та юридична свобода лікаря: право на ризик. Профілактика ризику та терапевтичних помилок.

Моральний вибір: проблема цілі та засобу її досягнення у медичній практиці.

Загальні питання юридичної відповідальності медичних працівників.

Поняття про лікарські правопорушення, посадові злочини та відповідальність за них. Адміністративна і дисциплінарна відповідальність медичних працівників.

Тема 13. Біомедична етика: основні теоретичні та прикладні аспекти у сучасному суспільстві

Біоетика та біомедична етика. Співвідношення екологічної етики, біоетики, медичної етики та деонтології. Дія принципів біомедичної етики на експериментальні дослідження лікувального та нелікувального характеру та сучасні біотехнології. Етичне осмислення проблем генної інженерії. Клонування та його етичні наслідки. Етичні аспекти ставлення до новонароджених із дефектами розвитку. Моральні аспекти проведення експериментів та людині, ембріонах, розумово та фізично відсталих особах.

Тема 14. Проблеми життя та смерті у медичній етиці та деонтології.

Проблема цінності людського життя. Право людини на життя та право на смерть. Моральні проблеми штучного запліднення, абортів та “сурогатного материнства”. Морально-правові аспекти реаніматології та трансплантології: обмеження використання органів від живих донорів, різні моделі забору органів від померлих донорів, ксенотрансплантація – за та проти. Моральна оцінка процедур отримання та уведення в організм ембріональних стволових клітин людини. Проблеми суїциду та евтаназії. Статус мертвого тіла в медицині, ставлення з боку лікаря до померлої людини. Етичні аспекти поводження з видаленими частинами людського тіла.

Тема 15. Деонтологічні аспекти взаємин в медичних колективах під час виконання лікарської та наукової роботи

Деонтологічні аспекти взаємовідносин у медичних колективах: проблеми корпоративності, демократичності, субординації. Деонтологічні проблеми проведення наукових досліджень. Поняття про особисту і колективну відповідальність. Вимоги, що пред'являються до лікаря, який прагне присвятити себе науковій діяльності. Найважливіші принципи вченого-медика. Вимоги, що пред'являються до претендента на вчений ступінь при залученні людини як об'єкту дослідження. Правові документи, що регламентують науково-дослідну діяльність лікаря.

Тема 16. Проблеми деонтології та лікарської етики при роботі з різними контингентами хворих

Проблеми деонтології та лікарської етики в онкології, дерматовенерології, геронтології, психіатрії. Медична деонтологія епохи ВІЛ, післячорнобильського синдрому, деонтологічні аспекти спілкування із військовослужбовцями, що проходили службу в “гарячих” точках та зоні АТО. Спілкування з рідними та близькими хворого.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	усього	у тому числі				
л		п	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий розділ 1. ФІЛОСОФІЯ						
Тема 1. Предмет філософії. Філософія і світогляд	7	2	2	-	-	3
Тема 2. Антична філософія	4	-	2	-	-	2
Тема 3. Гносеологія	6	2	2	-	-	2
<i>Самостійна робота есе №1</i>	3					3
<i>Разом за змістовим розділом 1</i>	20	4	6	-	-	10
Змістовий розділ 2. ЕТИКА						
Тема 4. Етика як практична філософія	6	2	2	-	-	2
Тема 5. Моральний вибір і відповідальність особистості.	6	2	2	-	-	2

Тема 6. Соціальна етика, її практичні виміри	4		2	-	-	2
Самостійна робота есе №2	3					3
Разом за змістовим розділом 2	19	4	6	-	-	9
Змістовий розділ 3. ДЕОНТОЛОГІЯ						
Тема 7. Медична етика, деонтологія і право	6	2	2	-	-	2
Тема 8. Етапи становлення медичної етики в різні епохи розвитку людства	4		2	-	-	2
Тема 9. Основні моделі взаємовідносин у системі “лікар – хворий”	6	2	2	-	-	2
Тема 10. Моральні та правові аспекти лікарської таємниці	6	2	2	-	-	2
Тема 11. Лікарські помилки та правова відповідальність лікаря	6	2	2	-	-	2
Тема 12. Проблема ятрогенії у сучасній медицині та деонтології	4		2	-	-	2
Тема 13. Біомедична етика: основні теоретичні та прикладні аспекти у сучасному суспільстві	4		2	-	-	2
Тема 14. Проблеми життя та смерті у медичній етиці та деонтології	4		2	-	-	2
Тема 15. Деонтологічні аспекти взаємин в медичних колективах під час виконання лікарської та наукової роботи	4		2	-	-	2
Тема 16. Проблеми деонтології та лікарської етики при роботі з різними контингентами хворих	4		2	-	-	2
Самостійна робота есе №3	3					3
Разом за змістовим розділом 3	51	8	10	-	-	21
Усього годин	90	16	32	-	-	42

4. ТЕМИ ЛЕКЦІЙ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Розділ І.		
1.	Предмет філософії, етики, деонтології	2
2.	Гносеологія	2
Розділ ІІ.		
3.	Етика як практична філософія	2
4.	Моральний вибір і відповідальність особистості	2
Розділ ІІІ.		
5.	Медична етика, деонтологія і право	2
6.	Основні моделі взаємовідносин у системі “лікар – хворий”	2
7.	Моральні та правові аспекти лікарської таємниці	2

8.	Лікарські помилки та правова відповідальність лікаря	2
Разом:		16

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Розділ I.		
1.	Предмет філософії, етики та естетики	2
2.	Філософія Стародавнього світу	2
3.	Гносеологія	2
Розділ II.		
4.	Етика як практична філософія	2
5.	Моральний вибір і відповідальність особистості	2
6.	Соціальна етика, її практичні виміри	2
Розділ III.		
7.	Медична етика, деонтологія і право	2
8.	Етапи становлення медичної етики в різні епохи розвитку людства	2
9.	Основні моделі взаємовідносин у системі “лікар – хворий”	2
10.	Моральні та правові аспекти лікарської таємниці	2
11.	Лікарські помилки та правова відповідальність лікаря	2
12.	Проблема ятрогеній у сучасній медицині та деонтології	2
13.	Біомедична етика: основні теоретичні та прикладні аспекти у сучасному суспільстві	2
14.	Проблеми життя та смерті у медичній етиці та деонтології	2
15.	Деонтологічні аспекти взаємин в медичних колективах під час виконання лікарської та наукової роботи	2
16.	Проблеми деонтології та лікарської етики при роботі з різними контингентами хворих	2
Разом:		32

6. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Програмою навчальної дисципліни семінарських занять не передбачені.

7. ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

Програмою навчальної дисципліни лабораторні заняття не передбачені.

8. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Розділ I.		
1.	Предмет філософії, етики та естетики	3

2.	Антична філософія	2
3.	Гносеологія	2
	<i>Самостійна робота есе №1</i>	3
Розділ II.		
4.	Етика як практична філософія	2
5.	Моральний вибір і відповідальність особистості	2
6.	Соціальна етика, її практичні виміри	2
	<i>Самостійна робота есе №2</i>	3
Розділ III.		
7.	Медична етика, деонтологія і право	2
8.	Етапи становлення медичної етики в різні епохи розвитку людства	2
9.	Основні моделі взаємовідносин у системі “лікар – хворий”	2
10.	Моральні та правові аспекти лікарської таємниці	2
11.	Лікарські помилки та правова відповідальність лікаря	2
12.	Проблема ятрогеній у сучасній медицині та деонтології	2
13.	Біомедична етика: основні теоретичні та прикладні аспекти у сучасному суспільстві	2
14.	Проблеми життя та смерті у медичній етиці та деонтології	2
15.	Деонтологічні аспекти взаємин в медичних колективах під час виконання лікарської та наукової роботи	2
16.	Проблеми деонтології та лікарської етики при роботі з різними контингентами хворих	2
	<i>Самостійна робота есе №3</i>	3
Разом:		42

9. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Підготовка рефератів, есе, доповідей та виступів на засіданнях круглого столу, конференціях, публікація тез та статей.

10. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Теми есе №1 (Філософія)

1. Світогляд сучасного фахівця: міфи, очікування, реальність?
2. Міфологія і міфологічність у сучасному світі.
3. Плюралізм філософії: необхідність чи випадковість?
4. Філософія як самосвідомість історичної епохи.
5. Релігія та сучасність.
6. Філософія та мистецтво.
7. Філософія і наука.
8. Філософія неоплатонізму.
9. Елліністична філософія про щастя людини та шляхи його досягнення.
10. Філософія сучасності: загальна характеристика.

11. Антропологічне вчення Г.С. Сковороди.
12. Філософські погляди Ф. Прокоповича.
13. Кордоцентризм в українській філософії.
14. Філософи “української ідеї”.
15. Специфіка людського буття.
16. Концепція неосферогенезу В.І. Вернадського.
17. Специфіка соціальних суперечностей.
18. Історико-філософський аспект ідеї розвитку.
19. Проблема свідомості в українській філософії.
20. Проблема співвідношення знання та віри у філософії.
21. Проблема поза раціонального досвіду у гносеології: інтуїтивне, містичне, релігійне, екзистенційне знання.
22. Творча природа пізнання.
23. Природа наукової інтуїції.
24. Специфіка соціально-гуманітарного пізнання.
25. Структуралізм як методологія соціально-гуманітарного пізнання.
26. Проблема людини у сучасній українській філософії.
27. Проблема буття, смерті, безсмертя у духовному досвіді людини.
28. Мати чи бути: людина в умовах ринкових відносин.
29. Здоров’я людини як цінність.
30. Біоетика як ціннісна складова діяльності лікаря.

Теми есе №2 (Етика)

1. “Етика як філософія переконань” (І. Кант). Як Ви розумієте це висловлення? Поясните свою відповідь.
2. “Дійсна етика починається там, де не користуються словами” (А. Швейцер – швейцарський лікар і філософ). Як Ви розумієте це висловлення?
3. Антуан де Сент-Екзюпері в казці “Маленький принц” описує таку ситуацію. Король на одній планеті призначає принца міністром юстиції, але виявляється, що там нікого судити. “Тоді суди самого себе”, – сказав Король. – Це саме складне. Себе судити набагато важче, ніж інших: якщо ти зможеш правильно судити себе, то ти, дійсно, мудрий”. Чому себе судити важче, чим інших? Що означає висловлення “морально ставитися до себе”, “морально ставитися до інших”?
4. Л.М. Толстой вважав, що доброта для душі те ж саме, що здоров’я для тіла: вона непомітна, коли володієш нею, і вона приносить успіх у всіх справах. Чи згодні Ви з цією думкою? Якщо “так”, то чому? Яким чином може вплинути доброта на завершення справи, на з’ясування відносин з іншими людьми?
5. У німецького поета Гете є таке висловлення: “Перед великим розумом я схиляю голову, перед великим серцем – коліна”. Чому Гете більш високо цінував моральні якості особистості, ніж інтелект? Яке, на Вашу думку, співвідношення інтелекту й моралі?
6. Чи Можна стверджувати, що мораль пронизує всі сфери людської життєдіяльності? Обґрунтуйте свою відповідь.

7. Які фактори, на Ваш погляд, у більшій мірі формують моральна свідомість людини?

8. Чи існує певний зв'язок між моральною свідомістю й моральною діяльністю? Дайте розгорнуту відповідь.

9. Прокоментуйте твердження А. Шопенгауера: “Честь – це зовнішня совість, а совість – це внутрішня честь”.

10. Опираючись на відомі Вам тенденції історичного розвитку моралі, викладіть свої міркування на тему: “Якою я бачу мораль майбутнього?”.

11. У чому полягає моральна воля? Якою мірою людей може реалізувати цю якість?

12. Як співвідносяться моральна необхідність і моральна воля?

13. З людиною можна обійтися “за законом” або “по справедливості”. У чому полягає різниця між цими способами поведінки?

14. Чи несе людина моральну відповідальність за провини своїх близьких, свого народу?

15. Свобода та справедливість як цінності людського буття.

16. Етичні проблеми науково-технічної творчості.

Теми есе №3 (Деонтологія)

1. Чи потрібне завжди говорити хворому правду про його захворювання? Чи є моральною лікарська таємниця?

2. Усі види різноманітних відносин лікаря й пацієнта, лікаря й суспільства, які не входять у поняття “лікарська таємниця”, не можуть регламентуватися правом, але в деяких випадках стають предметом тільки моральної оцінки. Як Ви вважаєте, чому? Аргументуйте свою відповідь.

11. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

- проблемний метод навчання, який націлений на формування у студентів здатностей до діалогу, вміння відстоювати свою власну думку;

- бесіда, яка спонукає студентів міркувати, аналізувати та відтворювати раніше отримані знання;

- “мікрофон”, який дає можливість кожному студенту швидко, по черзі, дати відповідь на запитання чи висловити свою думку;

- метод навчання “мозковий штурм”, який спонукає студентів проявити уяву і творчість, допомагає знайти кілька рішень з означеної теми шляхом вільного вираження думок тощо.

12. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

- Попередній контроль (діагностика вихідного рівня знань студентів);

- Поточний контроль (діагностика якості засвоєння матеріалу студентами з окремих тем та змістових модулів);

- Підсумковий контроль (загальна діагностика якості знань та навичок студентів).

13. ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Підсумковий модульний контроль здійснюється по завершенню вивчення його змістових модулів на останньому семінарському занятті.

Форма контролю є іспит. Поряд з підсумковим тестовим контролем обов'язковим є застосування такої форми контролю як тестове-усне опитування.

Максимальна кількість балів за ПК – 120.

14. СХЕМА НАРАХУВАННЯ ТА РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Оцінювання окремих видів виконаної студентом навчальної роботи з дисципліни “Філософія, етика, деонтологія” здійснюється в балах відповідно до табл.14.1.

Виконані види навчальної роботи зараховуються студенту, якщо він отримав за них позитивну рейтингову оцінку.

Таблиця 14.1.

Розподіл балів оцінювання успішності студентів з навчальної дисципліни “Філософія, етика, деонтологія”

Розділ I Поточне тестування та самостійна робота																	Розділ II Підсумковий контроль	Всього	
Змістовий розділ 1									Змістовий розділ 2				Змістовий розділ 3						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	KP1	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16	KP2		
-	5	5	5	5	5	5	5	20	5	5	5	5	5	5	5	5	25	80	200

*T1, T2, ..., T14 – теми занять

**KP1, KP2 – контрольні роботи

Поточне оцінювання знань студентів проводиться протягом семестру у наступних формах:

– усного опитування студентів на практичних заняттях та оцінки рівня їх знань;

– експрес-опитування (в усній чи письмовій формі).

Загальна оцінка знань студентів за поточним контролем

Результати поточного контролю знань студентів в цілому (за усіма формами робіт) оцінюються в діапазоні від 0 до 20 балів.

Студент допускається до підсумкового контролю за умови виконання вимог навчальної програми та у разі, якщо за поточну навчальну діяльність він набрав не менше 72 балів.

Підсумкове оцінювання знань студентів

Підсумкове оцінювання знань студентів проводиться у формі іспиту.

Критерії оцінювання знань під час іспиту

Максимальна кількість балів, яку можна отримати на іспиті складає 80 балів (див. табл. 14.2).

Таблиця 14.2

Розподіл балів оцінювання при підсумковому контролі з навчальної дисципліни “Філософія, етика, деонтологія”

Оцінка в балах за поточне оцінювання	Оцінка в балах за підсумкове оцінювання	Оцінка за національною шкалою
107-120	71-80	Відмінно
89-106	60-70	Добре
72-88	41-59	Задовільно
менше 54	менше 40	Незадовільно

Під час оцінювання відповіді на окреме питання додатково враховуються допущені недоліки та помилки, якими вважаються:

- неохайне оформлення роботи (не загальноприйняті скорочення, незрозумілий почерк, використання олівців замість чітких чорнил) (мінус 2 бали);
- неточності в назвах окремих економічних категорій та понять (мінус 4 бали).

Критерії оцінювання відповіді на теоретичні питання білету:

1. Повна відповідь на питання, яка оцінюється “*відмінно*”, повинна відповідати таким вимогам:

- розгорнутий, вичерпний виклад змісту даної у питанні проблеми;
- повний перелік необхідних для розкриття змісту питання філософських, етичних та естетичних категорій та законів;
- здатність здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, підходів та самостійно робити логічні висновки й узагальнення;
- демонстрація здатності висловлення та аргументування власного ставлення до альтернативних поглядів на дане питання;
- використання актуальних фактичних та статистичних даних, знань дат та історичних періодів, які підтверджують тези відповіді на питання.

2. Відповідь на питання оцінюється “*добре*”, якщо:

- відносно відповіді на найвищий бал не зроблено розкриття хоча б одного з пунктів, вказаних вище (якщо він явно потрібний для вичерпного розкриття питання) або, якщо:

- при розкритті змісту питання в цілому правильно за зазначеними вимогами зроблені окремі помилки під час: використання цифрового матеріалу.

3. Відповідь на питання оцінюється “*задовільно*”, якщо:

- відносно відповіді на найвищий бал не зроблено розкриття чотирьох чи більше пунктів, зазначених у вимогах до нього (якщо вони явно потрібні для вичерпного розкриття питання);

- одночасно присутні чотири чи більше типів недоліків, які окремо характеризують критерій оцінки питання;

- висновки, зроблені під час відповіді, не відповідають правильним чи загально визначеним при відсутності доказів супротивного аргументами, зазначеними у відповіді;

– характер відповіді дає підставу стверджувати, що особа, яка складає іспит, не зовсім правильно зрозуміла зміст питання чи не знає правильної відповіді і тому не відповіла на нього по суті, допустивши грубі помилки у змісті відповіді.

З урахуванням вищевикладеного результати іспиту оцінюються в діапазоні від **0** до **80** балів для студентів. При цьому, якщо відповіді студента на екзамені оцінені менше ніж на 30%, він отримує незадовільну оцінку за результатами іспиту та незадовільну загальну підсумкову оцінку.

Загальна підсумкова оцінка з дисципліни складається з суми балів за результати поточного контролю знань та за виконання завдань, що виносяться на іспит.

Загальна підсумкова оцінка не може перевищувати **200 балів**.

Загальна підсумкова оцінка в балах, за національною шкалою та за шкалою ECTS заноситься до заліково-екзаменаційної відомості, навчальної картки та залікової книжки студента (див. табл. 14.3).

Таблиця 14.3

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
180-200	A	відмінно	зараховано
170-179	B	добре	
160-169	C		
141-159	D	задовільно	
120-140	E		
100-119	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-99	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

15. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Навчальний контент (конспект або розширений план лекцій), плани практичних занять, завдання для лабораторних робіт, самостійної роботи, питання, задачі, завдання або кейси для поточного та підсумкового контролю знань і вмінь студентів, комплексної контрольної роботи, після атестаційного моніторингу набутих знань і вмінь з навчальної дисципліни).

2. Методичні рекомендації для студентів з навчальної дисципліни.

3. “Філософія, етика, деонтологія”.

4. Завдання для самостійної роботи студентів.

5. Підручники, навчальні посібники.

6. Першоджерела.

7. Питання для підсумкового модульного контролю студентів.

Питання для підсумкового самоконтролю студентів зі змістового розділу 1 “Філософія”

1. Світогляд його сутність структура та функції.
2. Міфологія і релігія як історичні типи світогляду. Місце міфології і релігії в системі культури.
3. Філософія як тип світогляду, її предмет специфіка, структура і функції.
4. Проблема співвідношення духовного і матеріального, її можливі вирішення (матеріалізм, ідеалізм дуалізм, пантеїзм, еклектизм).
5. Витоки філософії, передумови і час виникнення.
6. Антична філософія: особливості, основні етапи розвитку, школи, джерела.
7. Учення Мілетської школи та проблема субстанції.
8. Становлення стихійної діалектики. Геракліт про рух як всезагальний спосіб буття та космічний закон (“логос”).
9. Елейська школа про рух і спокій.
10. Античний атомізм Левкіппа-Демокріта.
11. Зародження антропологічної та скептичної тенденції в античній філософії. Проблема людини та суспільства у софістів (Протагор, Горгій).
12. Суб’єктивна діалектика та філософський метод Сократа. Самопізнання як мета сократівської філософії.
13. Проблема виникнення античного соціалізму та вчення Платона про ідеальну державу.
14. Об’єктивний ідеалізм Платона.
15. Політичне та етичне вчення Аристотеля.
16. Аристотель про чотири причини. Телеологія.
17. Антична філософія епохи еллінізму: епікуреїзм, стоїцизм, скептицизм.
18. Основні етапи розвитку Середньовіччя та її головні особливості. Патристика. Вчення Августина Аврелія.
19. Теорія пізнання та політичне вчення Дж.Локка.
20. Характерні риси та особливості німецької класичної філософії. Концепція “трансцендентальної логіки” І.Канта. І.Кант про межі теоретичного знання.
21. Загальна характеристика та особливості становлення і розвитку української філософії. Філософська думка доби Київської Русі.
22. Антропологія та гуманістична філософія Г.С.Сковороди. “Філософія серця” П.Юркевича.
23. Основні закони діалектики, їх зміст і специфіка (закон єдності і боротьби протилежностей, закон переходу кількісних змін в якісні, закон заперечення заперечення).
24. Категорії діалектики, їх специфіка і класифікація (сутність і явище причина і наслідок, необхідність і випадковість, можливість і дійсність. Одиначне і загальне, форма і зміст, частина і ціле, елемент і система).
25. Пізнання як взаємодія суб’єкта і об’єкта. Проблема пізнаваності світу.
26. Раціональне пізнання та його форми.

27. Поняття істини і проблема істини в пізнанні. Основні філософські концепції істини.

28. Основні характеристики істини (об'єктивна, конкретна, абсолютна і відносна істини). Критерії істини.

29. Концепції походження людини. Проблема антропосоціогенезу.

30. Людський індивід, індивідуальність, особистість.

31. Людина як природно-соціальна істота.

32. Особистість – продукт та творець суспільного буття.

33. Цінності людського буття, їх природа та види.

34. Цінність та сенс людського життя. Проблема безсмертя.

35. Творчість як сутнісна характеристика людини, спосіб її самореалізації і самовираження. Творчість і свобода.

Питання для підсумкового самоконтролю студентів зі змістового розділу 2 “Етика”

1. Етика як “практична філософія”, “теорія моральності”. Генеза понять “етика”, “мораль”, “моральність”.

2. Місце етики в системі філософського й гуманітарного знання. Особливості етики як науки.

3. Основні етапи розвитку етичної думки.

4. Антична етика.

5. Середньовічно-християнська етика.

6. Етика Нового часу.

7. Етичне вчення І.Канта та проблеми гуманізму сучасного людства.

8. Етика ХХ століття.

9. Етична думка в Україні.

10. Мораль, її сутність і специфіка.

11. Природа й походження моралі.

12. Структура й основні функції моралі.

13. Етапи історії розвитку моралі.

14. Системи регуляції в первісному суспільстві.

15. Мораль рабовласницького суспільства.

16. Корпоративна мораль Середньовіччя.

17. Мораль сучасного суспільства.

18. Загальна характеристика умов морального вибору.

19. Співвідношення цілей і способів діяльності як проблема морального вибору.

20. Природа конфлікту й морально-етичний аспект його розв'язку.

21. Відповідальність і справедливість.

22. Моральні орієнтації й соціальна активність управлінців.

**Питання для підсумкового самоконтролю студентів
зі змістового розділу 3 “Деонтологія”**

1. Питання дотримання лікарської таємниці.
- 5) Заходи відповідальності за життя і здоров'я хворих.
- 6) Проблеми взаємин у медичному товаристві.
- 7) Проблеми взаємин з хворими та їхніми родичами.
- 8) Правила щодо інтимних зв'язків між лікарем і пацієнтом, розроблені Комітетом з етичних і правових питань при Американській медичній асоціації.
- 9) Інтимні контакти між лікарем і пацієнтом, що виникають під час лікування, аморальні.
- 10) Інтимний зв'язок з колишнім пацієнтом може у визначених ситуаціях визнаватися неетичним.
- 11) Питання про інтимні стосунки між лікарем і пацієнтом.
- 12) Лікарі повинні неодмінно доповідати про порушення лікарської етики своїми колегами.

16. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна (базова):

1. Касевич Н.М. Медсестринська етика і деонтологія: підручник / Н.М. Касевич. – К.: Інститут культурології АМУ. – 2013. – 184 с.
2. Історія української філософії: Підручник. – К.: Академвидав, 2008.
3. Канке В.А. История философии: мыслители, концепции, открытия: Учебное пособие. – М.: Логос, 2005.
4. Петрушенко В.Л. Філософія: Курс лекцій. Навчальний посібник. – 3-тє вид. перероблене та доповнене. – Львів, 2005.
5. Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. Філософія: Підручник. – К.: Академвидав, 2008.
6. Філософія: навч. посіб. / Л.В. Губерський, І.Ф. Надольний, В.П. Андрущенко та ін. / за ред. І.Ф. Надольного. – 6-те вид., випр. і доп. – К.: Вікор, 2006.
7. Філософія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / кол. авторів за ред. Л.В. Губерського. – Харків: Фолио, 2013.
8. Гусейнов А. А., Апресян Р. Г. Этика. — М., 1998.
9. Зеленкова И. Л. Основы этики. — Минск, 1998.
10. Ю.М.Казаков, С.І.Треумова, В.П.Боряк, Н.І.Чекаліна, Т.А. Трибрат, С.В. Шуть. Деонтологія і етика в клінічній практиці. Навч. посібник. – Ч. 1. – Полтава, 2014.
11. Треумова С. І., Петров Є.Є., Бурмак Ю.Г., Трибрат Т.А. Деонтологія та етика в клінічній практиці. Навч. посібник. – Ч. 2. – Полтава: ТОВ “Фірма “Техсервіс“, 2017.

Допоміжна:

12. Августин Аврелий. Исповедь. — М., 1997.
13. Аристотель. Сочинения: В 4 т. — М., 1977–1983.
14. Барг М. А. Эпохи и идеи. Становление историзма. — М., 1987.
15. Баткин Л. М. Итальянское Возрождение. Проблемы и люди. — М., 1995.
16. Бердяев Н. А. Смысл истории. — М., 1990.
17. Бердяев Н. А. Философия свободы. Смысл творчества. — М., 1989.
18. Библия. Книги Священного писания Ветхого и Нового Завета канонические. — Минск, 1993.
19. Борев Ю. Б. Эстетика. — М., 1988.
20. Буало Н. Поэтическое искусство. — М., 1957.
21. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. — К., 1994.
22. Гейзінга Й. Homo Ludens. — К., 1994.
23. Гораций, Квинт Флакк. Собрание сочинений. — СПб., 1993.
24. Гриненко Г. В. Хрестоматия по истории мировой культуры. — М., 1998.
25. Гулыга А. В. Немецкая классическая философия. — М., 1984.
26. Гуревич А. Я. Категории средневековой культуры. — М., 1984.
27. Гуревич А. Я. Средневековый мир: культура безмолвствующего большинства. — М., 1990.
28. Гусейнов А. А., Апресян Р. Г. Этика. — М., 1998.
29. Гусейнов А. А., Иррилитц Г. Краткая история этики. — М., 1989.
30. Даниэль С. М. Искусство видеть. — Л., 1990.
31. История европейской культуры / Авт.-сост. А. В. Пустовит. — К., 2002.
32. Лессинг Г. Э. Лаокоон. — М., 1957.
33. Лосев А. Ф. История античной эстетики. Софисты. Сократ. Платон. М., 1969.
34. Малахов В. А. Этика. — К., 1996.
35. Платон. Собр. соч.: В 4-х т. — М., 1980.
36. Фромм Э. Психоанализ и этика. — М., 1993.
37. Фромм Э. Искусство любить. — М., 2001

Першоджерела:

1. Аристотель. Метафизика. — Кн.1 (гл.1-1V) // Сочинения. В 4 т. — Т1 — М., 1995.
2. Аристотель. Никомахова этика. // Там же — Т.4.
3. Бердяев Н.А. О назначении человека. — М., 1983.
4. Бэкон Ф. Новый Органон // Соч.: В 2 т. — М., 1972. — Т.2.
5. Вебер М. Протестантская этика — дух капитализма. — Ивано-Франковск, 2002.
6. Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста. — М., 1998.
7. Вернадский В.И. Несколько слов о ноосфере // Русский космизм — М., 1993.
8. Гегель Г. Наука логики. — М., 1999.

9. Гегель Г. Философия истории. – СПб. 2000.
10. Гоббс Т. Левиафан // Соч.: В 2 т. – М., 1993. – Т.1.
11. Данилевский Н.Я. Россия и Европа. – М., 1991.
12. Декарт Р. Метафізичні розмисли. – К., 2000.
13. Декарт Р. Міркування про метод, щоб правильно сформулювати свій розум і відшукати істину в науках. – К., 2001.
14. Джеймс У. Воля к вере: Пер. с англ. – М., 1997.
15. Драгоманов М.П. Вибране. – К., 1991.
16. Кант И. Критика чистого разума. – Склиф., 1998.
17. Кун Т. Структура научных революций. – К., 2001.
18. Лейбниц Г.В. Монадология // Соч. в 4 т.– М., 1982. – Т.1.
19. Локк Дж. Опыт о человеческом разуме // Избр. филос. произвед.: в 2 т. – М., 1969 – Т.1.
20. Лосев А.Ф. Философия, мифология, культура. – М., 1990.
21. Макиавелли Н. Государь. – М., 1950.
22. Мамардашвили М. Как я понимаю философию. – М., 1990.
23. Манхейм К. Диагноз нашего времени. Пер. с нем. и англ. – М., 1994.
24. Мілль Д.С. Про свободу. Есе // Пер. з англ. – К., 2001.
25. Ницше Ф. Так говорил Заратустра. – СПб., 2005.
26. Ортега-и-Гассет Х. Что такое философия ? – М., 1991.
27. Роттердамский Е. Похвала Глупости. Домашні бесіди // Пер. з латин. – К., 1003.
28. Сартр Ж.-П. Экзистенциализм – это гуманизм. // Сумерки богов. – М., 1989.
29. Сковорода Г. Кольцо. Дружеский разговор о душевном мире // Повн. зібр. тв. у 2-х т. – К., 1972. – Т.1.
30. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество. – М., 1992.
31. Спиноза Б. Этика // Избр. произв.: В 2 т. – М., 1984. – Т.2.
32. Творча спадщина Ібн Сіні та сучасність. – К., 2006.
33. Тейяр де Шарден // Феномен человека. – М., 1987.
34. Тойнбі А. Дослідження історії. – Т.1 // Пер. з англ. – К., 1985.
35. Тоффлер Е. Третья хвиля. – К., 2000.
36. Фейербах Л. Сущность христианства // Избр. филос. произв. в 2-х т. – М., 1995. – Т.2.
37. Франк С.Л. Духовные основы общества. – М., 1992.
38. Фромм Э. Душа человека. – М., 1992.
39. Фрейд З. Введение в психоанализ: Лекции. – М., 1991.
40. Хайдаггер М. Время и бытие. – М., 1993.
41. Швейцер А. Благование перед жизнью. – М., 1992.
42. Шпенглер О. Закат Европы. – М., 2003.
43. Юркевич П. Сердце та його значення в духовному житті людини // Вибране. – К., 1993.
44. Ясперс К. Смысл и назначение истории. – М., 1991.

17. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ:

1. <http://www.philosophy.ru> (велика бібліотека філософських тестів російською мовою).
2. <https://plato.stanford.edu/> (філософська інтернет-енциклопедія англійською мовою).
3. <http://philosophy.univ.kiev.ua/> (бібліотека факультету філософії Київського національного університету ім.Тараса Шевченка).
4. <http://www.ethicscenter.ru/> (Образовательный ресурсный центр)
5. <http://library.nlu.edu.ua/>